

Marie Balmory

L'ORIGEN DIVÍ
DÉU NO HA CREAT L'HOMME

Traducció d'Andreu Trilla

FRAGMENTA EDITORIAL

Títol original	LA DIVINE ORIGINE Dieu n'a pas créé l'homme
Publicat per	FRAGMENTA EDITORIAL, SLL Topazi, 31, entl. 2. ^a 08012 Barcelona www.fragmenta.cat fragmenta@fragmenta.cat
Col·lecció	ASSAIG, II
Consell assessor	PERE LLUÍS FONT FRANCESC-XAVIER MARÍN JOSEP OTÓN FRANCESC TORRALBA AMADOR VEGA
Primera edició	DESEMBRE DEL 2008
Producció editorial	IGNASI MORETA
Producció gràfica	INÈS CASTEL-BRANCO
Impressió i relligat	ROMANYÀ VALLS, SA Verdaguer, 1 08786 Capellades
© 1993	GRASSET & FASQUELLE
© 2008	ANDREU TRILLA LLOBERA per la traducció
© 2008	FRAGMENTA EDITORIAL, SLL per aquesta edició
Dipòsit legal	B. 52.306-2008
ISBN	978-84-92416-12-7
	Aquesta obra ha comptat amb l'ajut del Departament de la Vicepresidència
	Aquesta obra s'ha beneficiat del P.A.P. GARCÍA LORCA, Programa de Publicació del Servei Cultural de l'Embaixada de França a Espanya i del Ministeri d'Afers Estrangers francès
	RESERVATS TOTS ELS DRETS

ÍNDEX

<i>Introducció i agraïments</i>	9
I L'HOME HUMILIAT PER LA CIÈNCIA I EL SUBJECTE SOBIRÀ	15
Les tres humiliacions de l'home per part de la ciència: parla Freud	16
Tres que no hi estan d'acord: el mite, el nen, l'inconscient	21
El mite narra una altra història	22
El nen protesta	24
Aquell que la naturalesa no havia previst: l'home que parla	26
Somnis d'ànima	32
La primera persona de debò	35
Un «Jo» per damunt del «Jo»	39
La justícia del subjecte	44
La Bona Notícia, ¿és una bona notícia?	45
II L'HOME, EL DIABLE I EL BON DÉU: EL SEU PRIMER «JO» EN LA BÍBLIA	51
El «Jo» no és l'objecte d'un saber	51
Quan l'home diu «Jo» per primer cop, té por	53
Entre l'obediència alienada i la falta iniciàtica	56
Quan Déu diu JO, hi sou	60
El fals JO del diable	63
El diable del segon Testament	65

El diable i Déu: el do del subjecte	66
Les paraules del Creador	71
La Gènesi dels pronoms personals	74
El TU falla a la cita	78
Déu no ha creat l'home i la dona	79
III ON APAREIXEN L'HOME I LA DONA, I LA SEGONA PERSONA	83
On Déu no crea l'home i la dona, sinó que els presenta l'un a l'altre	84
El do de la negació	90
L'aliment de l'home i de la dona: fruit i paraula	91
El diable té horror de TU	95
La religió de la serp	96
La religió d'un home no es coneix sense la de la seva dona: Charles i Emma Darwin	102
Darwin-el-mort parla a la seva dona	109
IV ON DÉU NOMÉS FA LA MEITAT DE LA SEVA FEINA	115
Retorn al primer relat: la imatge, però no la semblança	115
Un viatge fructífer als Pares de l'Església	119
On Adam, per la seva banda, després de dos de mal engendrats, no fa el seu fill a mitges	123
On la serp proposa el que Elohim no ha fet: «com déus»	127
Reflexions	130
Gènesi del desig humà	135
Relats fundadors de la humanitat i fundació de la psicoanàlisi	140
Dues classes de semblança: l'ombra i la sang	145
Confirmació inconscient	151
V DE L'ANGOIXA DE SER INCREAT	155
Ciència i subjecte	156
A la recerca de paraules per al subjecte	157

D'una pau sense subjecte a una pau del subjecte a través de l'angoixa	159
L'home no existeix; és	162
Doctor Freud, ¿és una malaltia, el subjecte increat?	167
El subjecte, el do i la mort	170
Qualsevol ofensa a un altre subjecte ofèn el subjecte	176
El dolor de destruir	181
Del do de les coses de la vida	184
VI DE L'ENGENDRAMENT DEL SUBJECTE	191
«Adam va conèixer Eva.» Discussió d'una lectura admesa	192
Com és anunciat l'amor, al començament	195
Com rellegeixo el Nou Testament	197
Gènesi del fill de l'home	199
Presència d'esperit	202
El déu del dir i la serventa que no serveix	204
Un home just contra una dona	207
L'home, la dona i la serp, o l'home, la dona i l'esperit	210
Origen no natural del subjecte	214
Rellegint amb uns amics	218
¿És, el cristianisme, la religió d'Eva?	222
VII LA LLEI PER A L'HOME	225
¿Per què l'home sense llei és un home nu?	225
Drets de l'home. Lleis de l'home	229
Cap a una relectura del Decàleg	232
Les Escriptures contra el Superjò	234
La transgressió o l'èxode	236
Un gra de llibertat: el sàbat	237
La llei que ens atrapa i la llei que ens fonamenta	240
Deu paraules per al JO i el TU	243
Llei i relació amb la llei	247
Job, o com un fill just es converteix en pare	249
La prova	255
Job comença a parlar	258

VIII NO VULL: PARAULA DE FILL	265
Les sandàlies de Moisès	265
Un contracte contra la llei	268
Un home tenia dues criatures	271
La voluntat del pare	277
Retorn a Job	282
El «No vull» de Jesús	285
De l'esclau al fill	289
Israel: fort contra Elohim	292
El nom de JO	294
IX UN MESSIES QUE NO HA DE SER SEGUIT	297
Una tradició de traducció: seguir Jesús	298
Un dubte i una enquesta	300
Seguir Jesús o fer camí amb JO. Viatge per la literalitat de tres textos paral·lels	303
¿Qui val per a deixeble de JO? Confirmació per dos passatges més	310
¿On són els deixebles i, doncs, on és l'Església?	314
Rere Jesús només hi ha Satan	318
El defensor de Pere	320
Reflexions	322
CONCLUSIÓ	325
Crònica d'un error	325
L'ànima increada del Mestre Eckhart	328
Per resumir tota aquesta recerca	329
L'home increat sobre la terra com al cel	331
Creure en el subjecte	333
El psicoanalista i el subjecte increat	336
De la societat sense subjecte a la sinagoga, a l' <i>ekklesia</i> ...	339
La criatura, la mort i el subjecte-fill	343
<i>Bibliografia</i>	345

INTRODUCCIÓ I AGRAÏMENTS

Vivim endormiscats en un món somnolent. Però basta que un *tu* xiuxiuegi a la nostra orella perquè es produeixi una sotragada que posa en marxa tota la persona: el *jo* es desvetlla gràcies al tu. L'eficàcia espiritual de dues consciències simultànies, reunides en la consciència de la seva trobada, s'escapa de sobte de la causalitat viscosa i contínua de les coses. La trobada ens crea: no érem res —o tan sols coses— abans que fóssim reunits.

GASTON BACHELARD
(Prefaci a *Jo i Tu*, de Martin Buber)

COMENÇO DEMANANT disculpes al lector per l'aparent provocació del subtítol d'aquest llibre. Ell mateix podrà comprovar que m'he limitat a treure'l d'allò que m'ha semblat descobrir quan he rellegit els primers capítols del Gènesi amb tot el respecte i l'atenció de què sóc capaç.

Em sembla que la trobada entre Martin Buber i Gaston Bachelard —un jueu i un cristià— que va originar les paraules que cito com a encapçalament ve a dir una cosa semblant...

Vaig ficar-me en aquesta investigació amb la idea de poder comprendre com l'home va arribar a poder dir *Jo*,¹ i com hi arribem cadascú de nosaltres.

Durant els anys de preparació d'aquest llibre, la seva finalitat i els mitjans per assolir-la han anat íntimament de bracet d'una manera poc habitual en les recerques que es fan en el terreny anomenat científic. Això seria una prova suficient per adonar-se que o bé la meva investigació no mereix aquest nom, o bé cal trobar un altre sentit a la paraula *ciència*.

En efecte, els científics ens poden comunicar els resultats dels seus treballs sense cap necessitat de dir-nos amb qui els han parlat.

En canvi, per donar raó d'aquest treball, passa ben al contrari. No solament depèn de les recerques d'altres persones, sinó que es basa en relacions i, encara diria més, en una forma de relació sense la qual el treball no hauria estat de cap manera possible.

Quan es tracta d'avançar en el coneixement de l'home com a ésser que parla, és fàcil comprendre que calgui mantenir-se en actitud de diàleg. Aquesta evidència, però, creix quan pretenem rellegir els nostres textos fundadors, els nostres mites dels orígens, és a dir, en el cas de la nostra civilització, les escriptures jueves i cristianes.

Aquells textos, a més dels creients, també els llegeixen científics o pastors que volen ensenyar-ne el contingut a altres persones.

1. L'original francès contraposa sovint *moi* a *JE*. Opto per traduir *jo* i *JO*, respectivament: les minúscules signifiquen que la primera persona «no hi és encara o no hi és del tot». Seguint l'ús de l'autora, escrivim el subjecte conscient en primera persona, simplement amb majúscula, *Jo*, o també tot ell en majúscules, *JO*. [N. del T.]

El punt de vista d'aquest estudi és diferent.

Centrat sobre un plantejament antropològic i principalment sobre el fet de l'adveniment de la primera persona, s'ha hagut de desenvolupar sota certes condicions. És prou sabut que un text llegit per un subjecte lliure de pensar el que pensa juntament amb altres subjectes no resulta idèntic al mateix text llegit seguint un mestre, el saber i la funció del qual ens intimiden. Perquè el que llegim en un text no és simplement allò que hi ha escrit, sinó també tot allò que viuen juntament els qui el llegeixen. La relació es projecta en l'escrit.

Crec que l'efecte d'aquella projecció resulta encara més fort quan es tracta de textos bíblics que, per ells mateixos, institueixen, narren, revelen les relacions entre els homes.

Com a lectora de la Bíblia, no em podia passar res de més meravellós que haver trobat altres persones que desitjaven llegir lliurement, cosa que no vol dir sense cap llei, sinó sense cap coacció. La llei d'aquell *llegir junts* no és gaire diferent de la primera prohibició del Llibre, que probablement resumeix totes les altres prohibicions posteriors: no menjar-se l'altre.

Hem volgut conservar allò que l'experiència psicoanalítica —però no ella únicament— ha possibilitat a molta gent: escoltar les paraules de cadascú sense judicar-les, estar atents a l'inconscient, al del text i al nostre, si es pot dir així. En començar aquest tipus de lectura, més d'un es va sorprendre d'esdevenir tan present als altres, i els altres tan presents a ell, quan de fet no fèiem res més que llegir i comentar, aparentment una cosa ben allunyada de qualsevol tipus de tractament curatiu o de confidències.

Per poder llegir d'aquesta manera, no cal cap altra competència que ser subjecte de la pròpia lectura i del comentari

que se'n fa. La resta ve tota sola: el respecte per la lletra, l'interès pels altres subjectes lectors, la llibertat d'invenció...

Em produeix molta alegria saludar i agrair a totes les persones amb qui he llegit, i que m'han fet escoltar a la vegada la seva lectura i la meva. No puc pas citar aquí cadascú pel seu nom. Vull que sàpiguen, però, que les seves paraules, les seves cartes (a les quals sovint no he pogut contestar per manca de temps), han estat ben escoltades i m'han invitat a escriure el que seguirà en aquest llibre. Voldria que trobin aquí també, amb la meva resposta, tot el meu agraïment.

Si més no, vull donar les gràcies especialment a aquelles persones amb qui llegeixo més sovint: penso en el petit grup que es va formar responent a la crida de Jean-Luc Fauconier i als qui s'hi van anar unint posteriorment, o sigui: Danièle Dreux-Boucard, Frédéric Salmon, Françoise Salmon, Michèle Buret, Catherine Luuyt. Tinc present Jean-Marie Donegani, amb qui he rellegit també molts dels passatges bíblics i evangèlics, entre els quals el que es tracta en el darrer capítol. Penso també en aquelles persones que llegeixen amb altres i viuen a una certa distància, geogràfica o d'un altre tipus, sense que això impedeixi el nostre *llegir junts* ni les nostres converses: Sylvie Dupin de Saint-Cyr, Arnaud Dupin de Saint-Cyr, Alix Charrier, Marie Boutrolle, Laurent Roth.

Dono les gràcies als col·legues psicoanalistes, l'ètica i l'actitud clínica dels quals em van animar a abandonar la psicoanàlisi anomenada científica i a «creure en el subjecte». Entre ells vull citar Maria Torok, Philippe Réfabert, Pierre Delaunay...

Agraeixo a Jean Legastelois haver rellegit i discutit el manuscrit d'aquest llibre.

Finalment, l'essencial d'aquesta investigació ha estat pensat i parlat amb Dominique Balmary, amb qui «Jo i Tu» és una antiga història nova.

Sense ells, no hauria pensat ni molt menys escrit el que segueix. En molts sentits em sento com la persona que posa per escrit les moltes hores passades junts. Amb tot, cal tenir present que aquesta manera de llegir entre iguals suscita la diferència i fins i tot la diferenciació dels pensaments i els sentiments de cadascun dels lectors. Per això, ells no són en absolut responsables del que jo he escrit en primera persona. Però, sense ells, jo no hauria pogut escriure-ho en primera persona.